

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>

УДК 658.15

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FINANCIAL STABILITY ANALYSIS OF THE ENTERPRISE UNDER MARTIAL LAW

Костенко Юрій Олексійовичкандидат технічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7978-8915>**Короленко Ольга Борисівна**кандидат економічних наук, доцент,
Криворізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0771-4298>**Гузь Михайло Михайлович**кандидат економічних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2258-3230>**Kostenko Yurii**

Kharkiv National Automobile and Highway University

Korolenko Olha

Kryvyi Rih National University

Huz Mykhailo

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Стаття присвячена визначенню особливостей аналізу фінансової стійкості підприємств, що працюють в умовах війни. *Мета* дослідження – розглянути особливості аналізу фінансової стійкості та трактування його результатів для підприємств, що працюють в умовах воєнного стану. *Актуальність* дослідження зумовлена воєнними обставинами, які спричинили фінансову кризу для всіх бізнес-структур України. За допомогою фінансового аналізу аналітики мають можливість удосконалювати фінансовий стан підприємства не тільки з метою виживання, однак із метою розвитку в умовах війни. *Методи і методологія*. В процесі дослідження використані загальнонаукові методи пізнання. Критичний аналіз літератури дозволив узагальнити особливості оцінки фінансової стійкості підприємства за звичайних умов. Синтез інформації із ділової літератури дозволяє згрупувати та виявити ключові проблеми, з якими стикаються підприємництва в умовах війни. З використанням дедуктивних методів можна дійти висновку щодо особливостей трактування результатів аналізу фінансової стійкості в умовах воєнного стану. *Результати дослідження* передбачають можливість узагальнення особливостей діяльності підприємства в умовах війни та особливості формування його платоспроможності, фінансового стану, оборотності та рентабельності. В статті відображено закономірності формування ключових показників фінансової стійкості, а також показано як вони можуть змінюватися в залежності від дій підприємства в умовах воєнного стану. *Новизна* дослідження полягає в систематизації даних щодо трактування фінансової стійкості в умовах війни. Зокрема, в умовах воєнного часу для багатьох підприємств занижені або завищені показники фінансової стійкості розглядаються в межах нормативних за умови забезпечення безпеки бізнесу, збереження робочих місць та організації виплат за обов'язковими зобов'язаннями. *Практичне значення* дослідження полягає в можливості його використання підприємствами України, що вирішили продовжувати свою діяльність в умовах війни.

Ключові слова: фінансова стійкість, воєнний стан, підприємництво, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, оборотність.

The article is devoted to determining the features of the financial stability analysis of enterprises operating in wartime conditions. The *purpose* of the study is to consider the features of financial stability analysis and interpretation of its results for enterprises operating under wartime conditions. The *relevance* of the study is due to the military

circumstances that caused a financial crisis for all business structures in Ukraine. With the help of financial analysis, analysts have the opportunity to improve the financial condition of the enterprise not only for the purpose of survival, but also for the development in war conditions. *Methods and methodology.* The study used general scientific research methods. Critical analysis of the literature allowed summarizing the features of assessing the financial stability of the enterprise under normal conditions. Synthesis of information from business literature allows grouping and identifying the key problems faced by entrepreneurship in wartime. Using deductive methods, it is possible to come to a conclusion about the peculiarities of interpreting the analysis results of financial stability in conditions of war. *The results of the study* provide for the possibility of generalizing the peculiarities of the enterprise's activity during the war and the peculiarities of the formation of its solvency, financial status, turnover and profitability. The article reflects the patterns of financial stability key indicators formation, as well as shows how they can change depending on the actions of the enterprise under wartime conditions. *The novelty* of the study lies in the systematization of data on the interpretation of financial stability in wartime. In particular, in wartime, for many enterprises, underestimated or overestimated indicators of financial stability are considered within the normative ones, provided that business security, job security and organization of payments on mandatory obligations are ensured. *The practical significance* of the study lies in the possibility of its use by Ukrainian enterprises that have decided to continue their activities in war conditions.

Key words: financial stability, martial law, entrepreneurship, liquidity, solvency, profitability, turnover.

Постановка проблеми. Оцінювати чи прогнозувати фінансову стійкість підприємства в умовах воєнного стану досить складно, оскільки фактично війна створює форс-мажорні обставини, які передбачають не тільки скорочення обсягів активної діяльності підприємства, але й можливу повну його зупинку і навіть безповоротну втрату майна чи ресурсів. Форм-мажорні обставини характеризуються непередбачуваністю та неможливістю прогнозування, що ускладнює процес аналітики. У таких умовах, експертам, аналітикам та управлінцям більш доцільно говорити про виживання, а не забезпечення фінансової стійкості бізнесу.

Однак, попри це, практика повномасштабної війни між Україною та Росією в 2022 році показала, що військовий стан не завжди є кризою для бізнесу. Якщо бути гнучким і швидко реагувати на ринкові зміни, тобто за грамотного управління підприємством, формується можливість продовжувати роботу бізнесу в умовах війни, створювати умови для збереження активів та ресурсів і навіть їх розвитку.

З необхідністю переформатувати бізнес зіткнулося близько 50% підприємств України [1], які в умовах війни були вимушені мігрувати в інші райони України, диверсифікувати повністю власну лінійку продукції та перейти до нових бізнес моделей, які передбачають зміну фінансової системи підприємства, формування нових видів грошових потоків тощо.

Безумовно, діяльність будь-якого підприємства в умовах війни повинна бути виваженою і враховувати численну кількість ризиків та непередбачуваних обставин. Аналіз фінансової стійкості підприємства повинен будуватися на можливості формування «фінансових подушок безпеки», які дозволять швидко реа-

гувати на непередбачувані ситуації, зокрема на можливу втрату майна, трудових та матеріальних ресурсів, на пошук альтернативних варіантів заробітку та можливість кооперацій з іншими учасниками ринку. Війна дозволила активувати абсолютно нові види діяльності, які дозволяють багатьом підприємствам не тільки вижити, але й закріпитися на ринку, а в майбутньому завоювати лідерські позиції. Саме тому ті підприємства, які в умовах війни постійно слідкують за зовнішніми викликами і відповідно до них налаштовують операційну діяльність, мають змогу вижити. Відповідно до цілей роботи підприємства будується і його фінансова система, що визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз фінансової стійкості підприємства є однією із небагатьох тем, які найбільш широко досліджувалися у науковій літературі. Методологія, послідовність, інструменти фінансового аналізу є широко описуваними в підручниках та наукових статтях таких авторів як: Готра В. В. [2], Денисенко М. П. [3], Ковтуненко Ю. В. [4], Марусяк Н. Л. [5], Попович Д. В. [6], Чемчикаленко Р. А. [7], Яцух О. О. [8]. В процесі дослідження також використана ділова література, яка відображає умови роботи підприємств в умовах війни, особливості формування їх бізнес-моделей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд з цим в 2022 р. після восьми місяців активних військових дій, у науковій літературі досі вкрай не вистачає інформації щодо особливостей аналізу фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Залишається невизначеними питання нормативних значень показників фінансової стійкості. Тому це дослідження

носить високий практичний зміст і є актуальним для бізнесу, що діє в умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – розглянути особливості аналізу фінансової стійкості та трактування його результатів для підприємств, що працюють в умовах воєнного стану. Для досягнення мети в ході дослідження необхідно виконати наступні завдання:

- дослідити наукову літературу з особливостей аналізу фінансової стійкості підприємства;
- визначити особливості побудови фінансів підприємства в умовах війни;
- узагальнити інформацію щодо ключових показників, що визначають фінансову стійкість;
- запропонувати напрями розвитку фінансів підприємств з врахуванням ключових показників фінансової стійкості: платоспроможності, фінансового стану, ділової активності та рентабельності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах звичайної (передбачуваної) діяльності традиційно здійснюється шляхом аналізу:

- структури майна;
- динаміки зміни активів та джерел їх формування;
- показників ліквідності;
- показників фінансового стану;
- показників ділової активності;
- показників рентабельності [2–8].

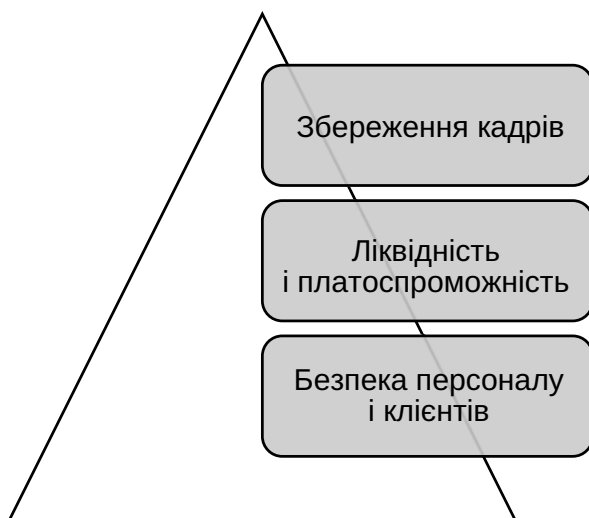

Рис. 1. Концептуальні основи роботи підприємства в умовах війни

Джерело: узагальнено авторами на основі [2; 8]

Це ключові методи аналізу фінансової стійкості, які залишатимуться незмінними в методології дослідження. Поряд з цим, незважаючи на незмінність методології визначення ключових показників фінансової стійкості, трактування результатів аналізу передбачає деякі зміни. Це зумовлено виникненням кардинально нового стану підприємства, коли основною умовою роботи є забезпечення безпеки персоналу та клієнтам, формування платоспроможності за обов'язковими платежами та збереження персоналу (рис. 1).

Відповідно до забезпечення концептуальних умов роботи підприємства, необхідно налаштовувати фінансову систему, щоб вона могла підтримувати життєздатність бізнесу. Для цього необхідно сформулювати принципово нові підходи до побудови політики ліквідності, фінансової незалежності, оборотності та рентабельності. Розглянемо кожен із підходів більш детально.

Управління ліквідністю в умовах війни. В умовах воєнного стану багато підприємств зустрілися із проблемами ліквідності. На початку війни чимало керівників підприємств вилучили кошти із обороту з метою їх збереження. Як результат – практично кожне підприємство погіршило показники ліквідності, а період погашення короткострокової кредиторської заборгованості суттєво зріс. Орієнтовно через три місяці після початку війни, коли більшою мірою бізнес адаптувався до воєнних дій, активність підприємств була частково відновленою, однак це принципово змінило політику управління ліквідністю.

Говорячи про платіжні зобов'язання підприємства, в першу чергу фінансова політика була орієнтована на акумулювання коштів для погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками, які стали основою для забезпечення логістики і, як наслідок, безперервних ділових процесів. Відсутність товарних кредитів та неможливість отримання доступних кредитів у банківських установах сформувало нові фінансові моделі, які передбачають роботу бізнесу за власні кошти. В таких умовах показники ліквідності стають найвищими і передбачають мінімізацію ризиків неплатоспроможності перед постачальниками.

Інший напрям регулювання ліквідності орієнтується на виплату заборгованості за заробітної платою, з метою збереження трудових ресурсів, які забезпечують виробництво продукції та стабільність діяльності підприємства. Практика показала, що в умовах війни

населення, що не отримує належного фінансування, переміщується в інші регіони та країни, що дозволяє отримати нові джерела фінансових надходжень. В умовах, коли відбувається серйозний відтік кадрів, керівники підприємств зрозуміли, що утримати працівників на місцях можливо виключно за рахунок своєчасної оплати праці та демонстрації власної стійкої позиції на ринку та платоспроможності.

Управління фінансовою незалежністю в умовах війни. У класичній економіці підприємства вважається, що залучені кошти є двигуном розвитку. Кожне підприємство, що працює в умовах війни зіткнулося із проблемою неможливості використання залучених коштів. Практика показала, що постачальники продукції готові працювати із покупцями тільки на умовах повного розрахунку за поставлений товар. Ті компанії, що будували свої бізнес-моделі на основі надання товарних кредитів, перебудували цю модель таким чином, щоб гарантувати постачальникам повернення коштів відразу після отримання товарів (матеріалів чи сировини). Це зрозумілий і логічний підхід в умовах війни, який передбачає зменшення фінансових ризиків як для постачальників, так і покупців.

Для того, щоб вижити на ринку, численна кількість компаній були вимушені терміново розрахуватися за заборгованістю і забезпечувати наступні поставки товарів та ресурсів за рахунок власних джерел. Таким чином, в умовах воєнного стану більшість компаній відмовилися від залученого капіталу і перейшли на самофінансування.

Однак, варто зазначити, що не кожне підприємство має достатньо власних фінансових ресурсів, щоб відмовитися від використання залученого капіталу. Численна кількість компаній змінила модель фінансування за рахунок збільшення внутрішньої заборгованості, зокрема заборгованості за заробітної платою. Така модель перекриття зовнішньої заборгованості за рахунок внутрішньої також зустрілася із опором, оскільки в умовах воєнного стану персонал у випадку неотримання доходу, мігруватиме до інших країн.

Таким чином, показники фінансового стану в умовах війни для багатьох підприємств стають вищими нормативних, а структура капіталу характеризується практичною відсутністю заборгованості за розрахунками з постачальниками та за заробітної платою.

Ті компанії, які не мають достатньої кількості власних фінансових ресурсів і не мають

можливість покрити заборгованість перед постачальниками та персоналом, в подальшому не матимуть можливості працювати за установленними в докризовий період моделями. Через це численна кількість підприємств зупинили свою діяльність і суттєво погіршили показники фінансової стійкості, що спричиняє неплатоспроможність підприємства, а в подальшому можливе банкрутство.

Управління оборотністю підприємства в умовах війни. Для того, щоб зрозуміти особливості аналізу фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану, необхідно перш за все дослідити основні чинники, які впливають на зміну фінансової стійкості підприємства. Необхідно зазначити, що всі підприємства на початку війни зменшили оборотність. Особливо це стосується непродовольчого сектору. Ті підприємства, які орієнтовані на продаж побутової техніки, обладнання, меблів, будівельної техніки з об'єктивних причин зменшили обсяги збуту через природне бажання населення витратити кошти виключно на товари першої необхідності. Однак дана ситуація характерна тільки в певний проміжок часу – панічного стану населення, коли на початку воєнних дій потенційний покупець оптимізує власні фінансові ресурси. З часом, коли економічна активність стабілізується, товари першої необхідності змінюються.

Практика показала, що будь-яка війна призводить до матеріальних втрат, а тому та частина населення, яка втрачає майно або стикається з проблемою пошкодження майна, в першу чергу потребуватиме будівельних товарів, меблів, обладнання тощо. Основною характеристикою оборотності підприємств в умовах війни є нестабільність показника оборотності – він може коливатися в залежності від активності воєнних дій в тому чи іншому регіоні.

Варто зазначити, що тільки ті підприємства, які утримуються на плаву в умовах кризової ситуації під час різкого зменшення обсягів продажу, і намагаються побудувати власний бізнес відповідно до зміни попиту на продукцію, мають змогу стрімко підняти обсяги збуту, зайнявши місця конкурентів, що закрилися або зупинили свою діяльність через війну.

Підтримка показника оборотності на нормальному або прийнятному для підприємства рівні можлива тільки за умови організації гнучких каналів збуту. Підприємству важливо знайти альтернативні канали збуту, включаючи електронну комерцію, яка дозволяє

розширити географію та суттєво збільшити оборотність [14]. Ті підприємства, які здатні налагодити поставки продукції першої необхідності в умовах війни, мають змогу вийти на нові ринки та завоювати нових покупців.

При аналізі показників оборотності активів, оборотних активів та запасів необхідно опиратися на довоєнний показник, відповідно до якого можна зробити висновок щодо ефективності діяльності підприємства. Якщо підприємство суттєво знижує обсяги збуту у порівнянні з довоєнним періодом, про ефективність діяльності свідчатиме показник рентабельності. Якщо підприємство в умовах зниження оборотності залишатиметься рентабельним або працюватиме на межі беззбитковості (чи навіть мінімальних збитків), така ситуація в умовах війни є допустимою. Якщо на фоні докризового показника обсяг оборотності зростає, це свідчить про відкриття нових можливостей для підприємства, які потребують активації інвестиційної політики.

Управління рентабельністю підприємства в умовах війни. Рентабельність є ключовим показником, на який потрібно опиратися при побудові фінансової моделі в умовах воєнного стану. Багато підприємств розуміють, що зупинка діяльності спричинить втрату ринку, який завойовувався впродовж багатьох років. Така ситуація для бізнесу є неприпустимою, а тому численна його кількість вирішили працювати тільки для забезпе-

чення життєдіяльності підприємства. Життєдіяльність бізнесу в умовах війни передбачає можливість утримання штату та забезпечення платоспроможності за податками та постачальниками [13].

Досить часто керівники підприємства відмовляються від прибутку на користь допомоги армії, а тому працюють практично на межі беззбитковості. Робота на межі рентабельності є прийнятною в умовах війни за умови збереження штату та забезпечення належного обсягу збуту для покриття обов'язкових зобов'язань.

Отже, узагальнимо особливості трактування показників фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану в таблиці 1.

Основна мета аналізу фінансової стійкості підприємства в умовах війни – забезпечення фінансової можливості його розвитку в непередбачуваних умовах [9].

Побудова фінансових моделей повинна ґрунтуватися на чотирьох складових успішної роботи бізнесу в умовах війни.

Формування готівкових резервів передбачає суттєве збільшення показників абсолютної ліквідності. Ці кошти повинні допомогти підприємству відмовитися від товарних кредитів та своєчасно користуватися можливістю придбати товари (ресурси) за більш доступними цінами або інвестувати у розвиток [10].

Ефективна політика управління фінансовою стійкістю передбачає активність інноваційної та інвестиційної політики, що вимагає

Таблиця 1

Особливості трактування показників фінансової стійкості в умовах воєнного стану

Показник	Нормативне значення	Нормативне значення в умовах війни
Коефіцієнт покриття	> 1	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,7	>1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	>0,7
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	> 0,5	>0,8
Оборотність активів	Відсутнє, позитивною є зростання показника в динаміці	Відсутнє, позитивною є не суттєве зменшення показника оборотності
Оборотність запасів	Відсутнє, позитивною є зростання показника в динаміці	Відсутнє, позитивним є суттєве зростання показника в порівнянні із довоєнним періодом
Рентабельність продукції	Відсутнє, чим вище значення – тим краще	Допускається робота на межі нульової рентабельності

Джерело: систематизовано авторами на основі [2–8]

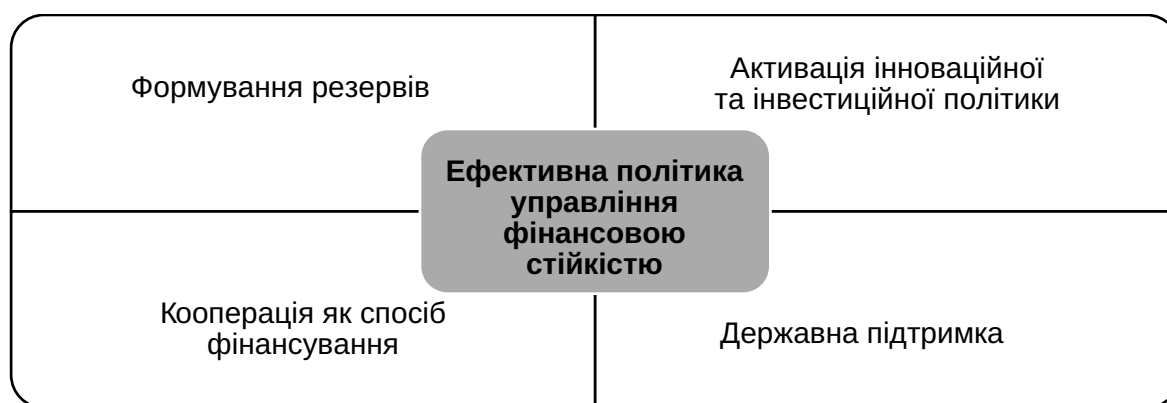

Рис. 2. Складові ефективної політики управління фінансовою стійкістю

Джерело: розроблено авторами

додаткових фінансових вкладень. Це підтверджує необхідність формування фінансової подушки безпеки, яка дозволяє залишатися ліквідними та платоспроможними і при цьому акумулювати кошти для розвитку. Підприємству доцільно розвивати додаткові канали збуту [11]. Для цього варто розглянути питання можливості надання послуг або продажу товарів через інтернет. Підприємствам варто розглядати не тільки електронну комерцію в класичному вигляді, через продаж товарів засобами електронного магазину, але і продаж товарів через соціальні мережі. Досить часто електронна комерція не передбачає значних витрат коштів на створення магазину, однак передбачає регулярні витрати на оплату праці менеджера та витрати, пов'язані з утриманням магазину на маркетплейсі.

Цілком ймовірним є також варіант, коли підприємство має достатньо вільних коштів, щоб організувати бізнес на нових, не охоплених до цього часу ринках. Це відбувається через те, що численна кількість підприємців та бізнесменів вирішили закритися через мобілізацію або через міграцію до інших країн, а тому ринок стає не наповненим певними товарами. Практика показала, що в умовах війни формуються можливості охоплення більшої частки ринку.

Ще однією проблемою розвитку підприємства в умовах війни є пошук фінансових ресурсів. Необхідно зазначити, що звертатися до банківських установ в умовах війни є недоречним, оскільки в період стрімкого зменшення вартості національної валюти на фоні війни, кредити стануть не вигідними. Саме тому для розвитку інвестиційної політики необхідно шукати інші джерела фінан-

сування, зокрема, підприємствам доцільно кооперуватися з іншими підприємцями чи інвесторами, а спільно акумульовані кошти націлювати на розвиток нового бізнесу.

Сьогодні держава створює нові умови для розвитку підприємництва та бізнесу будь-якого розміру. Під час війни урядом було впроваджено низку заходів, які допомагають підприємствам вижити та розвиватися. Станом на 1 серпня 2022 року підприємства мали змогу отримати фінансову допомогу від іноземних держав та міжнародних організацій у розмірі 34 млрд дол. США [12]. Така фінансова допомога надається у формі кредитів, кредитних гарантій та грантів. Найбільшу фінансову підтримку Україна отримала від Європейського союзу та США [11].

Підприємства також мають нові можливості для торгівлі з Європейським союзом, Канадою та Великобританією, які скасували мита та квоти на українські товари. Політикою уряду створені передумови для експорту, зокрема створено два нові маршрути через Румунію та Польщу, які дозволяють експортувати зерно.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На фінансову стійкість підприємства впливає багато чинників, спричинених військовим станом. Основний із них – нестабільність зовнішнього середовища, яка вимагає грамотного фінансового управління та швидких реакцій на різні виклики.

Кожне підприємство, яке працює в умовах воєнних дій, стикається з ситуацією, коли необхідно коригувати бізнес-моделі для того, щоб продовжити функціонування на ринку. Основними завданнями при цьому є організація безпеки для персоналу та клієнтів, збереження кадрів та забезпечення плато-

спроможності перед постачальниками. Відповідна фінансова політика здійснює вплив і на нормативні значення показників фінансової стійкості.

В умовах неможливості використання зовнішніх фінансових ресурсів, фінансова стійкість та ліквідність підприємств суттєво зростає, оскільки вони вимушені працювати за рахунок власних коштів. В свою чергу, ті підприємства які не мають власних ресурсів, не зможуть функціонувати на ринку, що не передбачає товарних чи фінансових доступних кредитів.

Така ситуація спричиняє зміну підходів до забезпечення платоспроможності таким чином, щоб за рахунок вільних готівкових коштів підприємство могло терміново погасити заборгованість, а також здійснювати оперативні інвестиції в розвиток. Таким чином, вимоги до платоспроможності підприємства зростають. В свою чергу, вимоги до рентабельності та оборотності знижується, оскільки в умовах війни вважається, що підприємство може працювати на межі збитку і навіть з незначним збитком, якщо воно не скорочує чисельність працівників і залишається платоспроможним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. АСС. Ведення бізнесу під час війни в Україні. 2022. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannoho-oprutuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktyvno-doluchatysia-do-vidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pisliaviynu>.
2. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/38.pdf.
3. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.6>.
4. Ковтуненко Ю. В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 8/2. С. 40–41. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/2588>.
5. Марусяк Н. Л. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.
6. Попович Д.В., Алимов О.С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31–35. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf.
7. Чемчикаленко Р. А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 27. С. 350–354. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf.
8. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2018. № 3. С. 173–180. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf.
9. Гріщенко І. В., Кобаль О. А. Оцінка показників в процесі фінансового планування підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України : зб. наук. праць*. Вінниця, 2020. С. 223–225.
10. Гріщенко І. В. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України : зб. наук. праць*. Вінниця, 2020. С. 208–211.
11. Самойлюк М. Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 серпня. *epravda.com.ua*, 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/2/689933>.
12. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. *BBC*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.
13. Зубар Д. «Зараз не до прибутку». Як працює малий бізнес в Одесі під час війни. *Громадське. Новини*. 2022. URL: <https://suspihne.media/222573-zaraz-pro-pributok-mova-ne-jde-ak-pid-cas-vijni-pracue-malij-biznes-v-odesi>.
14. Зюскін А. Цифровізація бізнес-процесів малого бізнесу як фактор зростання його конкурентоспроможності. *Економіка і управління*. 2022. №28(5). С. 452–461. DOI: <https://doi.org/10.35854/1998-1627-2022-5-452-461>.
15. Федик М. В. Креативна зайнятість в умовах цифрових трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 48–54. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.1.48>.

REFERENCES:

1. ACC (2022). Doing business during war in Ukraine. Available at: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannoho-opytuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktyvno-doluchatysia-do-vidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pislia-viyny>. (in Ukrainian)
2. Hotra V. V., Ripych V. V., Diachok A. V. (2017) Diahnostyka finansovoho stanu pidpriemstva ta shliakhy yoho pokrashchennia [Diagnosis of the financial condition of the enterprise and ways of improving it]. *Ekonomika i suspiilstvo – Economy and society*, vol. 8, pp. 219–223. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/38.pdf. (in Ukrainian)
3. Denysenko M. P. (2019) Zakhody pokrashchennia finansovoho stanu pidpriemstva u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Measures to improve the financial condition of the enterprise in modern business conditions]. *Ekonomika i derzhava – Economy and state*, vol. 12, pp. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.61>. (in Ukrainian)
4. Kovtunenکو Yu. V. (2016) Metodychni osnovy analizu finansovoho stanu promyslovoho pidpriemstva [Methodical bases of the analysis of a financial condition of the industrial enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economy. Finance. Right*, vol. 8/2, pp. 40–41. Available at: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/2588>. (in Ukrainian)
5. Marusiak N. L. (2020) Finansovyi analiz [Financial analysis]. Chernivtsi. (in Ukrainian)
6. Popovych D. V., Alymov O. S. (2018) Doslidzhennia efektyvnosti finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv ta zasoby yii pidvyshchennia u suchasnykh umovakh [Research of efficiency of financial and economic activity of enterprises and means of its increase in modern conditions]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk – Priazovsky Economic Bulletin*, vol. 1, pp. 31–35. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf (in Ukrainian)
7. Chemchykalenko R. A., Sukrusheva H. O., Tkachenko A. Yu. (2019) Teoretychni osnovy upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva [Theoretical basis of managing the financial condition of the enterprise]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 27, pp. 350–354. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf. (in Ukrainian)
8. Yatsukh O. O., Zakharova N. Yu. (2018) Finansovyi stan pidpriemstva ta metodyka yoho otsinky [The financial condition of the enterprise and methods of its evaluation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadsky. Series: Economics and Management*, vol. 3, pp. 173–180. Available at: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf. (in Ukrainian)
9. Hrischenko I. V., Kobal O.A. (2020) Otsinka pokaznykiv v protsesi finansovoho planuvannia pidpriemstva [An estimation of indexes is in the process of the financial planning of enterprise]. Proceedings of the Perspektyvy rozvytku finansovo-ekonomichnoho prostoru Ukrainy (Ukraine, Vinnytsia, April 08–09, 2020), Vinnytsia: Krok, pp. 223–225. (in Ukrainian)
10. Hrischenko I. V. (2020) Otsinka pokaznykiv finansovoi stiikosti pidpriemstva [Estimation of indexes of financial firmness of enterprise]. Proceedings of the Perspektyvy rozvytku finansovo-ekonomichnoho prostoru Ukrainy (Ukraine, Vinnytsia, April 08–09, 2020), Vinnytsia: Krok, pp. 208–211. (in Ukrainian)
11. Samoiliuk M. (2022) Financial assistance from international partners: how much Ukraine received as of August 1. *Epravda.com.ua*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/2.689933>. (in Ukrainian)
12. Zanuda, A. (2022) Biznes pid chas viyny: yaku pidtrymku zaproponovala vlada i yak vyzhyvaye biznes [Business during the war: what support the government offered and how business survives. BBC]. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>. (in Ukrainian)
13. Zubar, D. (2022) "Zaraz pro prybutok mova ne yde". Yak pid chas viyny pratsyuye malyy biznes v Odesi ["It's not about profit now." How small business works in Odessa during the war. Public. News]. Available at: <https://suspilne.media/222573-zaraz-pro-pributok-mova-ne-jde-ak-pid-cas-vijni-pracue-malij-biznes-v-odesi>. (in Ukrainian)
14. Zyuskin, A. (2022) Digitalization of business processes of small business as a growth factor for its competitiveness. *Economics and Management*, vol. 28(5), pp. 452–461. DOI: <https://doi.org/10.35854/1998-1627-2022-5-452-461>.
15. Fedyk, M. (2022) Creative employment under the conditions of digital transformations. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 48–54. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.1.48>. (in Ukrainian)